



TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS

Varhainen puuttuminen koko kunnan tasolla

– kohti avointa yhteistoimintaa

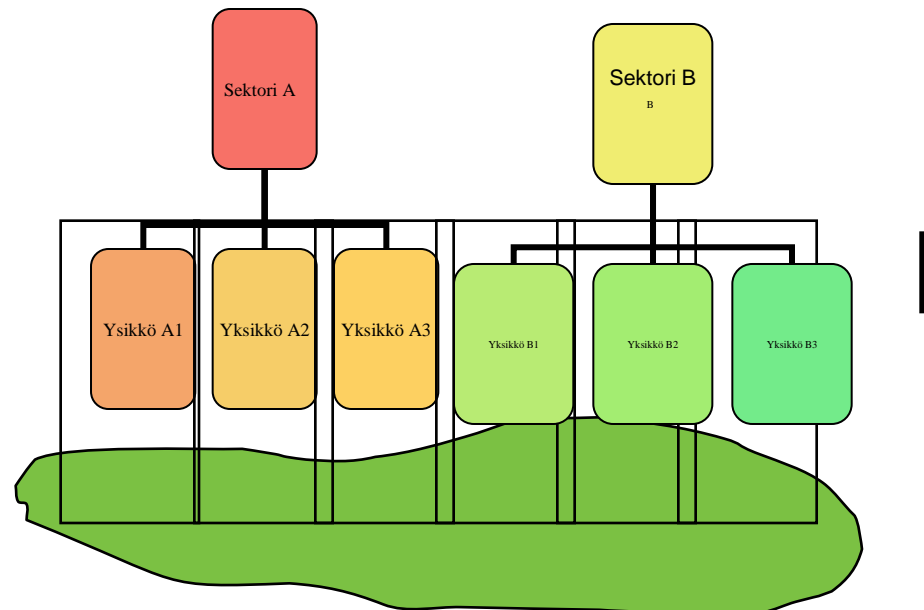
Varhainen puuttuminen sektoroidussa järjestelmässä

Byrokraatit ovat sektorijakoisia, ihmisten arki ei ole.

On tarpeen ylittää rajoja

- ✓ kuntalaisten/asiakkaiden ja heidän läheisverkostojensa suuntaan
- ✓ sukupolvien välillä
- ✓ sektoreiden, yksiköiden ja ammattikuntien välillä sekä
- ✓ johdon ja alaisten välillä

Vertikaalinen erikoistuminen vahvaa, horisontaalinen yhteistyö heikkoa



Dialogisen lapset-nuoret-perheet -varpu- mallin kehittäminen palvelukulttuuripilottina

Varhaisen avoimen yhteistoiminnan kehittäminen lasten, nuorten ja perheiden palveluissa tuo ratkaistavaksi ja kehitettäväksi

- ✓ kysymyksiä, jotka ovat ajankohtaisia ja polttavia myös muissa palveluissa, joissa muodostuu
- ✓ monitoimijaisia tilanteita ja tarvitaan hyviä rajanylityksiä.



Yhteisiä haasteita

1. Kaikille yhteisten palvelujen turvaaminen

"Yleisehkäisevyys". Vrt. Nokian vesikriisi: loputtomat korvaavat ja korjaavat toimet, kun peruspalvelu pettää.

2. Palveluiden hajanaisuudesta integraatioon

Monta palvelutarvetta - monta erikoistunutta tahoja.
Monimutkainen, kuormittava kokonaisuus.

Asiakaslähtöistä koordinaatiota on erikseen tuettava. Suurin tarve nivel- ja rajanylityskohdissa.

3. Toimenpidekeskeisyydestä arjen tukemiseen

Ihmisten tärkein tuki on läheisverkostoissa. Arjen sujuvuus "keskelle", ammatilliset voimavarat tukemaan sitä. 'Oikea ammatillinen toimenpide' ei ole oikea, ellei se tue hyvin arjen voimavaroja.



4. Asiantuntijakeskeisyydestä vuoropuheluun

Asianosaiset mukaan, kun heidän asioitaan käsitellään - ja kohtaamiset arvostaviksi dialogeiksi

5. Yksinkertaistettujen mallien levittämisestä hyvien käytäntöjen yhteiskehittelyyn

Paikallisten käytäntöjen rakentaminen hyviä vaikutteita pohtien. Fronesis, käytännöllinen viisaus pohdinnan ja jakamisen piiriin: oppimisen tilat, dialogit toimivista käytännöistä.

6. Hajanaisesta tietotulvasta jatkuvaan seurantaan

Vaikutusten ja vaikuttavuuden seurantamallien luominen: seurannan kehittäminen "pienoishankkeiksi", määrällisten ja laadullisten välineiden pitkäjänteinen työstäminen - kuntien yhteistyössä



Varhaisen avoimen yhteistoiminnan käytännöt: "siirtovaikutukset"

Opetukset, kehittämät	omassa kunnassa	seudullisesti	laajemmassa kuntayhteistyössä
lasten, nuorten ja perheiden palveluissa	Varhaisen avoimen yhteistoiminnan kehittäminen; juurituuko toimintamalli omassa kunnassa	Varhaisen avoimen yhteistoiminnan kehittäminen oman ja lähikuntien kokemuksia peilaten - Kaste-ohjelmaan tukeutuen	Varhaisen avoimen yhteistyön kehittäminen - Kaste-ohjelmaan tukeutuen - Kuntien oppimisverkostossa (kuntien dialogeissa)
muissa palveluissa	Varhaisen avoimen yhteistoiminnan kehittäminen mm. vanhustenhuollon ja vammaishuollon piirissä		Monitoimijaisten palvelujen kehittäminen avoimen yhteistyön hengessä



Dialogisuus on ”helppoa” kun ei ole huolia. Huolten kasvaessa yltyy pyrkimys toisten hallintaan, monologisuuteen

EI HUOLTA	PIENI HUOLI	HARMAA VYÖHYKE	SUURI HUOLI
Asiat toimivat, yhteistyösuhteisiin ei tarvitse erikseen orientoitua	Pieni huoli tai ihmettely käynyt mielessä. Luottamus omiin mahdollisuuksiin hyvä. Ajatuksia lisävoimavarojen tarpeesta.	Huoli kasvava; luottamus omiin mahdollisuuksiin heikkenee. Mielessä tarve lisävoimavarojen ja kontrollin saamisesta.	Huolta paljon ja jatkuvasti: lapsi/ nuori vaarassa Omat keinot loppumassa tai lopussa. Muutos tilanteeseen saatava heti.

Subjektivisen huolen vyöhykkeistö. Arnkil & Eriksson

Huom! Vyöhykkeet **eivät missään nimessä ole lasten/nuorten/asiakkaiden rekisteröintiä varten**. Niillä "sijaitsee" työntekijä työskentelysuhteineen. Koenko *minä* olevani harmaalla vyöhykkeellä tms.

Vyöhykkeet ovat siis **omien toimintamahdollisuuksien ja –velvoitteiden tunnustelua varten – ja hyvien käytäntöjen erittelyn pohja**.

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS



**Ei
huolta**

66 %

N=4920

*Nurmijärven kartoitetut
kohtaamistilanteet 2006.
Yhteensä 7348.
Millaisen huolen alueella
työntekijät kokivat olevansa:*

Pieni huoli

25%

N=1709

**Kasvava
huoli**

8% N=562

Suuri huoli
2% N=157



Verkoston dialogiset käytännöt (Stakes/THL) tähtäävät siihen, että

yhä useampi kontakti on vailla huolta	pienet huolet hälvenevät	yhteisasiakkuus-tilanteet selkiytyvät	kriiseissä löytyy apu ja turvaa
<p>✓ toimijoiden kesken hyvät yhdessä sovitut käytännöt.</p> <p>▪ Alueneuvonpidot</p>	<p>✓ huolet otetaan puheeksi dialogin varhaisaskeleena,</p> <p>✓ yksiköissä/alueilla järjestetään dialogeja pientä huolta aiheuttavista teemoista</p> <p>▪ Dialoginen puheeksiotto</p> <p>▪ Teemaneeuvonpidot</p>	<p>✓ huolet otetaan puheeksi</p> <p>✓ perheiden kanssa järjestetään yhteistyödialogeja</p> <p>▪ Dialoginen puheeksiotto</p> <p>▪ Verkoston dialogit perheiden kanssa</p>	<p>✓ kriisityössä käytettävissä monipuoliset keinot, myös läheisneuvonpidot ja avoimet dialogit.</p> <p>▪ Läheisneuvonpidot</p> <p>▪ Avoimet dialogit</p>

Kaikkia vyöhykkeitä koskien: Työyhteisöissä, niiden välillä ja lasten, nuorten & perheiden kanssa dialogit **hyvistä, eettisistä käytännöistä.**



Nurmijärvellä hyvä varpu-suunnitelma. Mitä huolten suhteen voi odottaa?

**Huolia koetaan 2010
ehkä saman kuin
2006, mutta**

EI HUOLTA	PIENI HUOLI	HARMAA VYÖHYKE	SUURI HUOLI
←	←	←	←
←	←	←	←
←	←	←	←
←	←	←	←
→	→	→	→

- ✓ ne huolet, joita koettiin 2006 on saatu huojaennettua
- ✓ vaikka elämän kirjo tuottaa uusia huolia, niiden ei anneta kasvaa, vaan ne huojaennetaan nopeammin kuin 2006.



Varhainen puuttuminen: Kriittisiä kysymyksiä

- Heijastaako/kätkeekö varhaisen puuttumisen nousu yleisten palveluiden rapautumista?
- Tuotetaanko leimaamiskäytäntöjä, "riskitapausten" tunnistamista, matalaa erilaisuuden sietokynnystä?
- Voimistetaanko lasten/nuorten ääntä kuulematonta kulttuuria?
- Erotetaanko sukupolvia toisistaan?
- Tarkoittaako 'varhaisen' painottaminen kontrollin voimistamista?

On siis keskeistä kehitellä eettisesti ja yhteiskuntapoliittisesti kestävää varhaista puuttumista



Eettinen varhainen puuttuminen = Varhainen avoin yhteistoiminta

- ✓ Koskaan ei ole liian aikaista olla avoin
- ✓ koskaan ei ole liian aikaista suuntautua yhteistoimintaan,
- ✓ koskaan ei ole liian aikaista ryhtyä dialogiin.



Varpu-verkosto tuo keskusteluun luonnoksen varhaisen puuttumisen eettisistä periaatteista

- Sosiaali- ja terveysministeriön koordinoimaan Varpu-verkostoon kuuluvat opetusministeriö, oikeusministeriö, sisäasiainministeriö, puolustusministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, Opetushallitus, Kirkkohallitus, Suomen Kuntaliitto, A-klinikkasäätiö, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Suomen Mielensterveysseura, Suomen Vanhempainliitto, Lastensuojelun Keskusliitto ja THL. Muutkin ovat tervetulleita.
- Ks. www.varpu.fi



Eettinen varhainen puuttuminen eli varhainen avoin yhteistoiminta

1. Yhteiset palvelut turvataan
2. Oma vastuu otetaan
3. Huolet otetaan puheeksi
4. Rohkaistaan läheisverkostojen mahdollisuuksia
5. Tuetaan osallisuutta
6. Toimitaan avoimesti ja yhdessä
7. Yhdistetään tuki ja ohjaus; tuki ja kontrolli
8. Vaalitaan yhteistoiminnan jatkumista
9. Ketään ei leimata
10. Rakenteellisiinkin tekijöihin puututaan varhain



Toimintaperiaatteet ja tapa toimia

1. Yhteiset palvelut turvataan

Kaikille tarkoitetut palvelut ehkäisevät ongelmia. Palveluiden toimivuutta on vaalittava. Varhaisen puuttumisen korostaminen ei saa astua palveluista huolehtimisen sijaan. Toimivat yhteiset palvelut ovat varhaisen puuttumisen kivijalka.

2. Oma vastuu otetaan

Jokaisella on inhimillinen vastuu sekä itsestään että lähimmäisistään. Heräävään huoleen on puututtava varhain, omaa vastuuta ei tule sysätä toisille. Vastuu varhaiseen puuttumiseen on sillä, jonka huoli herää.



3. Huolet otetaan puheeksi

Jokaisella on velvollisuus ottaa huolensa puheeksi kunnioittavasti - siellä, missä ne ilmenevät ja silloin kun ne ilmenevät. Kunnioittava puheeksiottaminen tähtää yhteistyöhön. Syyttely ei edistä yhteistyötä.

4. Rohkaistaan läheisverkostojen mahdollisuuksia

Arjen tärkeimmät tukijat ovat läheiset: perheenjäsenet, sukulaiset, ystävät. Ammatillinen apu parhaimmillaan täydentää niitä. Varhainen puuttuminen tähtää läheisverkostojen ja ammattilaisten hyvään yhteistyöhön.



5. Tuetaan osallisuutta

Yhteistyö edellyttää vuoropuhelua. On tärkeää kuunnella ja tulla kuulluksi. On vältettävä asiantuntijakeskeisyyttä, joka sivuuttaa valtaa vailla olevien äänet. Yhdessä laadittu suunnitelma kantaa.

6. Toimitaan avoimesti ja yhdessä

Palvelun käyttäjän tai perheen asioita käsitellään heidän luvallaan ja läsnä ollessaan. Kohtaamisten tulee olla kunnioittavia ja edistää vuoropuhelua. Ammatillista neuvoa kysyttäessä ei käytetä asianosaisten nimitä tai muita tunnistetietoja.



7. Yhdistetään tuki ja ohjaus; tuki ja kontrolli

Varhainen puuttuminen tähtää asianosaisten itsenäisyyden ja elämänhallinnan kasvuun. On vältettävä sellaista rajoittamista, joka perustuu vain ulkoiseen pakeroon. On myös vältettävä sellaista tukea, joka tekee riippuvaiseksi tuen antajasta.

8. Vaalitaan yhteistoiminnan jatkumista

On tärkeää vaalia mahdollisuuksia jatkaa vuoropuhelua ja yhteistoimintaa huolenaiheiden selvittämiseksi ja huolten hälventämiseksi. Ketään ei tule jättää yksin, väliinpuotoamista tulee välttää, oma vastuu yhteistyön jatkumisesta tulee kantaa.



9. Ketään ei leimata

Varhainen puuttuminen ei oikeuta ihmisten luokittelua toimenpiteiden kohteiksi. Varhaisen puuttumisen nimissä ei saa laatia rekistereitä, jotka loukkaavat tietosuojaa ja avoimuuden eettisiä periaatteita. Varhaisen puuttumisen tulee tapahtua avoimessa yhteistyössä, joka tukee osallisuutta.

10. Rakenteellisiinkin tekijöihin puututaan varhain

Syrjäytymisvaaraa, joka aiheutuu rakenteellisista tekijöistä, taloudellisista syistä tai uloslyövistä toimintakulttuureista, ei tule yksilöllistää henkilöiden tai perheiden ominaisuuksiksi. On puututtava varhain sellaisiin yhteiskunnallisiin tekijöihin, jotka asettavat yksilöt alttiiksi ongelmien kasautumiselle.



Hyvät käytännöt eivät ole siirrettäviä esineitä

- Hyvät käytännöt täytyy *tuottaa* paikallisissa olosuhteissa
- Kaikki paikalliset olosuhteet ovat *ainutlaatuisia*, vaikka niissä onkin yhteisiä piirteitä
- *Passiivinen* informaatio-ohjaus ("hyvien käytäntöjen pankit" joista haetaan kuvauksia) on vaikuttavuudeltaan *heikkoa*
- *Käskyttäminen* levittää ainoastaan yksinkertaisia, operaatiotasoisia tekniikoita, ei *toimintajärjestelmiä*, *monitoimijaisia käytäntöjä* – ja edellyttää komentojärjestelmän kaltaista hallintaa



Kovan maan ja suon metafora

(Donald Schön 1987)

- Ammatillisen toiminnan maastossa on **korkea suon yläpuolelle kohoava kallio**.
- Siellä helppohoitaiset ongelmat ratkeavat soveltamalla tiedeperustaisia teorioita ja tekniikoita
- **Alhaalla suolla sotkuiset, hämmentävät ongelmat uhmaavat teknisiä ratkaisuja.**



- Ironista kyllä, kovan maan ongelmat tупpaavat olemaan **melko merkityksettömiä** yksilöiden ja yhteiskunnan kannalta, kun taas ihmisten kannalta **tärkeimmät ongelmat ovat suolla.**
- Jääkö ammattilainen kovalle maalle ratkomaan eksaktisti vähäpätöisiä ongelmia, vai laskeutuuko hän tärkeiden ongelmien ja epätasmaallisten keinojen suolle?



'Teknisen rationaliteetin' mukaan ammattilaiset ovat välineellisiä ongelman ratkaisijoita, jotka valitsevat kuhunkin tilanteeseen parhaiten sopivat tekniset keinot:

- Tiukat ammattilaiset ratkovat selvärajaisia ongelmia soveltamalla teorioita ja tekniikoita, jotka on johdettu systemaattisesta tieteellisestä tiedosta.



Ammatillisten käytäntöjen elämässä ongelmat eivät kuitenkaan esittäydy ammattilaisille selvämuotoisina rakenteina.

Ne eivät yleensä esittäydy ongelmina lainkaan, vaan epämääräisinä tilanteina

Ammatillisen toiminnan epämääräiset vyöhykkeet

- ✓ epävarmuus,
- ✓ ainutlaatuisuus ja
- ✓ arvokonfliktit

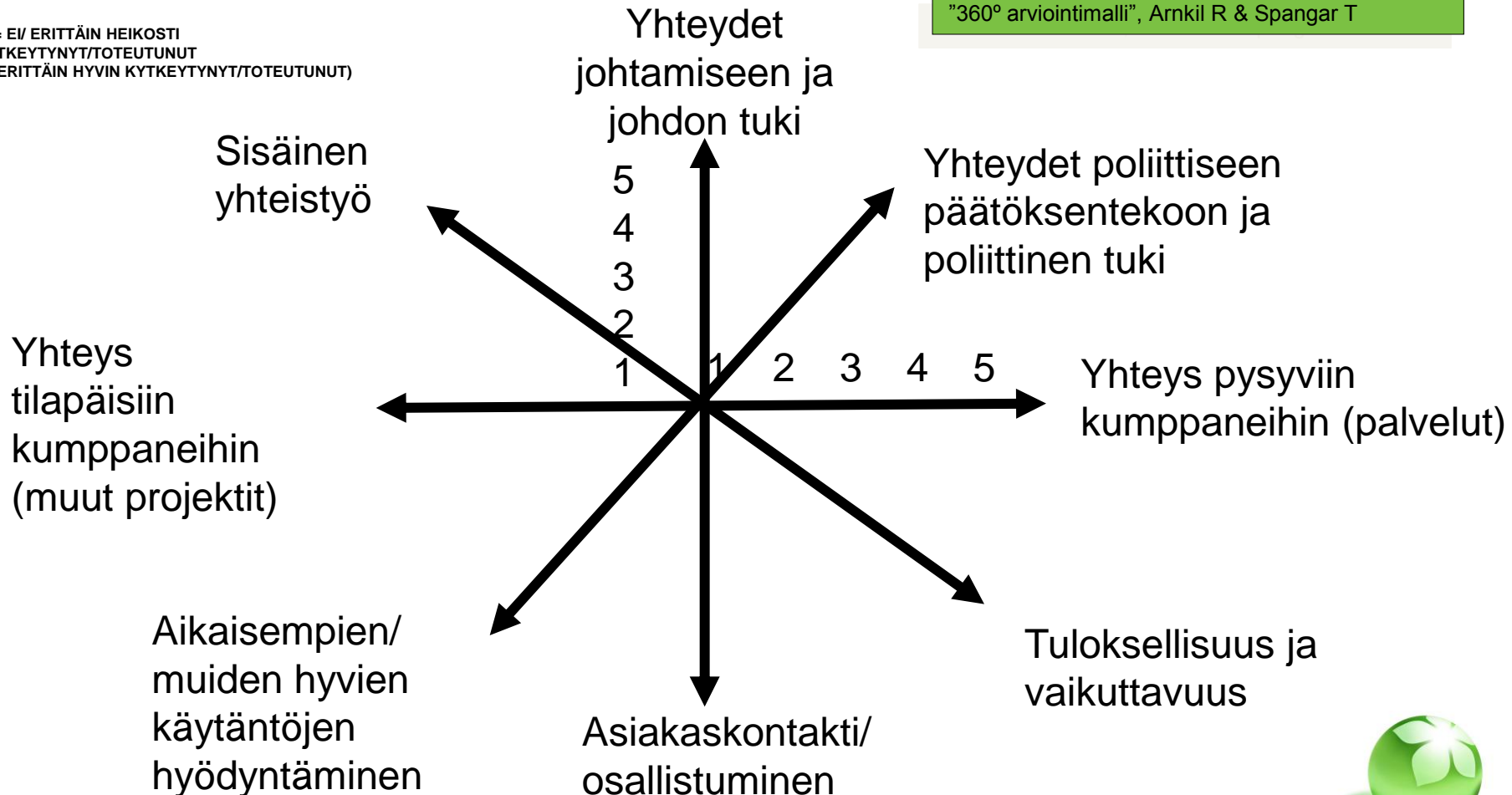
karkaavat teknisen rationaliteetin ulottumattomiin.



Hyvät käytännöt eivät siirry ”paketteina”. Kuinka hyvin varhainen avoin yhteistoiminta on KYTKEYTYNYT sinun kunnassasi?

(1 = EI/ ERITTÄIN HEIKOSTI KYTKEYTYNYT/TOTEUTUNUT
5= ERITTÄIN HYVIN KYTKEYTYNYT/TOTEUTUNUT)

”360° arviointimalli”, Arnkil R & Spangar T



TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS



Juurtuuko varhaisen avoimen yhteistoiminnan dialoginen kulttuuri?

Ilman pysyvää, kunnan päätöksentekokäytäntöihin kytkeytyvää **ylisektorista ohjausjärjestelmää**, jolla on käytettävissään pysyvä, riittävin aikaresurssein varustettu **koordinaattori**, verkostomaiset kehittämät **hajautuvat** takaisin sektoreihin

- ✓ *Ei enää* ohimeneviä projekteja, joiden aikaansaannosten juurtumista ei tueta
- ✓ *Ei enää* tilapäisiä ja päällekkäisiä ylisektorisia ohjausryhmiä, jotka puretaan kunkin projektin jälkeen
- ✓ *Vaan:* pysyvä ylisektorinen ohjausryhmä ohjaamaan **ehkäisevän toiminnan kokonaisuutta**



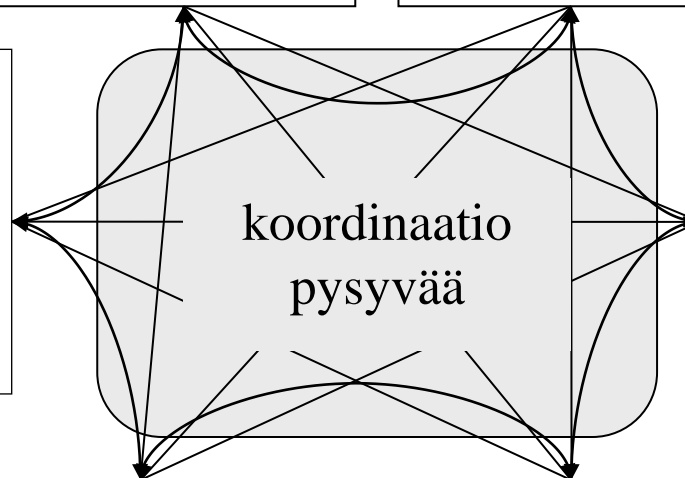
Juurtunut varhainen avoin yhteistoiminta: Toimintamallin

Itsearviointin
"kompassimalli"
THL/VerDi-
ryhmä

tunnetuksiteko
vastuutettu
tehtäviksi ja
toteutuu laajana

perusteet viety
pysyviksi osiksi
henkilöstö-
koulutusta

johtaminen
toteutuu
vakiintuneissa
ylisektorisissa
rakenteissa



toteutus viety
jokaista
koskeviin
toimenkuviin;
kehittelyä
tuetaan

hyvinvointivaikut
usten seuranta
jatkuvaa ja osa
kunnallista
päättöksentekoa

vaikutuksista
osallisuuden
toteutumiseen
hankitaan jatku-
vasti palautetta



THL/VerDi-koulutustukea kunnille

Huolen dialoginen puheeksiottaminen: THL/VerDi kouluttaa paikalliset kouluttajat, jotka kouluttavat kunnan koko henkilöstön.

- ✓ 3x2 päivää välitehtävineen 6kk aikana; tukena opas
- ✓ Versio myös esimiehille

Verkostodialogiin vetäminen perheiden ja työntekijöiden kesken, suunnittelutehtävissä yms. (Ennakointidialogit): THL/VerDi kouluttaa verkostokonsultit

- ✓ 3x2 päivää ja ohjattu valmentautuminen 18kk aikana; tukena opas

Hyvien, eettisten käytäntöjen dialogit: tulossa opas, suunnitteilla koulutus

Eettisten periaatteiden reflektointi ja kehittämistehtävien paikantaminen:

- ✓ Tekeillä raportti, suunnitteilla opas ja koulutus (em. koulutukseen kytkeytyen)

Vaikutusten ja vaikuttavuuden jatkuvan seurannan malli

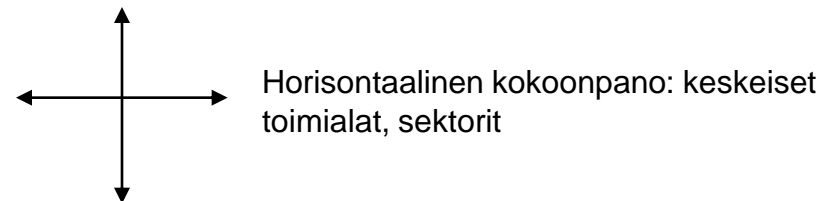
- ✓ Tekeillä raportti, suunnitteilla itsearviointikoulutus



Puimala-yhteistyö: kuntien välisten dialogien sarja

Puimalat: kunnat vuoropuhelussa omien haasteidensa kohtaamiseksi

Ei yksittäisiä toimijoita tankkaamassa ”huoltoasemalla”, vaan sellainen ”vertikaalis-horisontaalinen” ydinjoukkue, joka voi paikkakunnallaan viedä ideoita kohti toteutusta



Vertikaalinen kokoonpano: keskeiset toimijat eri tasoilta johdosta asiakastasolle

Ei kalvosulkeisia, vaan moniäänisiä dialogeja

Ei passiivista informaatio-ohjausta, ja pysähtynyttä kuvausta, vaan monipuoliset materiaalit ja interaktiiviset keinot



Puimala-prosessiin ne kunnat, jotka haluavat vakavasti kehittää dialogista palvelukulttuuria ja joustavaa verkostointia

2010

- THL/VerDi raportoi varhaisen avoimen yhteistoiminnan kehittelyn Nurmijärven ja Rovaniemen kanssa: mitä opittiin luotaessa ja ankkuroitaessa koko kunnan tasolla toimivaa järjestelmää
- Verkostoidaan Puimala-prosessiin sitoutuvat kunnat. Kunnilta jatkuvuuden turvaava päätös (ei siis vain ohimenevä kiinnostus projektiin); Kaste edellyttää 25% riihikuivaa.
- Laaditaan neuvotellen Kaste IV –hakemus 2010 loppuun mennessä
- THL rahoitus: Tekes-kehittämishjelma, hakemus alkuvuodesta 2010

2011-2012

- Puimala-dialogien sarja. ”Vetäjinä” Nurmijärvi, Rovaniemi ja THL/VerDi, teemoina mm. johtaminen, seuranta, kansalaisten osallisuus, demokratia, koulut, varhaiskasvatus, terveydenhuolto... vanhustenhuolto, vammaispalvelut...

2013

- Raportteja pitkin matkaa - > loppuraportointi

